

תורה שבעל פה

בית, חינוך ומשפחה

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	(16×4)	–	64 נקודות
פרק שני	–	(12×3)	–	36 נקודות
א: פרק שלישי	–		–	
סך הכול	–		–	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (64 נקודות)

ענו על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 16 נקודות).

1. "טובים השניים מן האחד"

א. במדרש מובאת שיחה בין רבי יוסי בן חלפתא למטרונה:

"מטרונה שאלה את רבי יוסי בן חלפתא. אמרה לו: לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו? אמר לה: לשישה ימים...

אמרה לו: מיכן ואילך מה יושב ועושה?... " (ויקרא רבה, פרשה ח, א).

(1) מה הייתה התשובה של רבי יוסי בן חלפתא על השאלה האחרונה שבציטוט?

(2) מה עשתה המטרונה בעקבות תשובתו של רבי יוסי בן חלפתא, ומה אפשר ללמוד מתוצאות המעשה שלה?

(6 נקודות)

ב. בחוברת הלימוד מוצגות שלוש דעות בנוגע להשוואה בין גברים ונשים: דעת הרב עובדיה ספורנו, דעת הרב נפתלי צבי

ברלין (הנצי"ב) ודעת הרב צבי יהודה קוק. הסבירו שתיים מן הדעות. (5 נקודות)

ג. על פי ספר החינוך, הטעם למצוות פרייה ורבייה הוא: "לא תהו בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה" (ישעיהו מ"ה, י"ח).

(1) הסבירו טעם זה.

(2) על פי טעם זה, נוסף על החובה הבסיסית של מצוות פרייה ורבייה, מוטלת על האדם "מצווה מדברי סופרים".

הסבירו מהי המצווה המוטלת על האדם "מדברי סופרים".

(5 נקודות)

2. יצר ויצירה

א. בנוגע לאיסור להסתכל במראות אסורים כתב הראי"ה קוק:

"והינה למרות כל השבח שיש ביסוד היופי בכל זאת על פי הרוב יאלץ ההכרח לדחותו, בפרט בימי הבחורות, מפני

ההפסד המוסרי שעלול לבוא לרגליו" (הראי"ה קוק, עין איה, ברכות, פרק ו, אות מה).

(1) הראי"ה קוק כתב על "השבח שיש ביסוד היופי".

על פי מה שלמדתם, מהו התפקיד של היופי בעולם?

(2) על פי הראי"ה קוק, עלול להיגרם "הפסד מוסרי" בעקבות הסתכלות במראות אסורים.

על פי מה שלמדתם, כתבו שלוש בעיות שעלולות להיגרם בעקבות הסתכלות במראות אסורים.

(5 נקודות)

ב. "...אף על פי שהוא מוצא עצמו חֲשׂוֹן התאוה קצת, לא יאמר כיוון שאני מוצא עצמי כן, מה אכפת לי אם אסתכל

בנשים כי יודע אני בעצמי שלא יתעורר יצרי בכך..." (ספר החינוך, מצווה קפח).

(1) הסבירו בלשונכם את הטענה של האדם שמובאת בדברי בעל ספר החינוך.

(2) מהי תגובת בעל ספר החינוך על טענה זו?

(5 נקודות)

ג. (1) מדוע בימינו קל יותר להיכשל בהסתכלות במראות אסורים?

(2) כתבו שתי פעולות שאפשר לעשות כדי להימנע מהסתכלות במראות אסורים.

(6 נקודות)

3. קידושין ונישואין

- א. (1) מה אפשר ללמוד מן ההלכה שהאיש צריך לקדש את האישה במטבע או בחפץ ששווי פרוטה בלבד?
(2) נוהגים לקדש אישה בטבעת. כתבו שני נימוקים למנהג זה.
(6 נקודות)
- ב. (1) "לְשׁוּם לְאֵבְלִי צִיּוֹן לְתֵת לָהֶם פָּאֵר תַּחַת אֶפֶר" (ישעיהו ס"א, ג').
מפסוק זה למדו מנהג שנוהגים בשעת החופה כדי לזכור את ירושלים.
מהו מנהג זה? בתשובתכם ציינו מהו "פָּאֵר".
(2) ציינו מנהג נוסף שנוהגים בשעת החופה כדי לזכור את ירושלים.
(6 נקודות)
- ג. (1) "מצווה לשמח חתן וכלה..." (שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ס"ה, סעיף א').
על פי המשך דברי ה"שולחן ערוך", כיצד משמחים חתן וכלה? ציינו שתי פעולות.
(2) "הנושא בתולה צריך לשמוח עימה ז' ימים..." (שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ס"ד, סעיף א').
בהמשך דברי ה"שולחן ערוך" מוזכרות דרכים לקיים הלכה זו. כתבו שתיים מהן.
(4 נקודות)

4. מחויבויות שבין איש לאשתו

- א. "כשנושא אדם אישה... יתחייב לה בעשרה דברים ויזכה בארבעה דברים. והעשרה, שלושה מהן מן התורה... והשבעה מדברי סופרים..." (רמב"ם, הלכות אישות, פרק י"ב, הלכות א'–ב').
כתבו שני דברים שאדם הנושא אישה מתחייב לה – דבר אחד "מן התורה" ודבר אחד "מדברי סופרים".
(6 נקודות)
- ב. "והארבעה שזוֹכָה בהן כולם מדברי סופרים, ואלו הן: להיות מעשה ידיה שלו..." (רמב"ם, שם, הלכה ג').
(1) הסבירו את המושג "מעשה ידיה", וכתבו דוגמה ל"מעשה ידיה".
(2) מדוע האיש זוכה ב"מעשה ידיה" של האישה?
(7 נקודות)
- ג. "חובת מזונות קודמת לחובת מעשה ידיה" (מתוך חוברת הלימוד).
מהי המשמעות המעשית של משפט זה? (3 נקודות)

5. גירושין ועגינות

- א. (1) הסבירו את המושג "הרחקות דרבנו תם", וכתבו שתי דוגמאות להרחקות אלה.
- (2) על פי החוק במדינת ישראל, כתבו שלוש מגבלות (סנקציות) שאפשר להטיל על בעל המסרב לתת גט לאשתו. (8 נקודות)
- ב. (1) הסבירו מדוע הקלו חכמים בדינים מסוימים כדי להתיר נשים מעגינותן, וכתבו דוגמה אחת להקלה כזאת.
- (2) בעשרות השנים האחרונות אירעו כמה אירועים היסטוריים שבעקבותיהם נהיו נשים עגונות. ציינו אירוע אחד כזה, וכתבו מדוע נהיו נשים עגונות בעקבות אירוע זה. (8 נקודות)

יש לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדתם.

פרק שני (36 נקודות)

אם למדתם **פרקים א'–י"א מן החוברת**, ענו על שלוש מן השאלות 6–10 (לכל שאלה – 12 נקודות).

6. בניית הבית

א. "שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה..." (שבת, פרק ב', משנה ז').

(1) על פי הגמרא, כתבו כיצד יש לומר דברים אלה, והסבירו את החשיבות של אמירת הדברים באופן זה.

(2) מדוע כתוב במשנה "לומר בתוך ביתו" ולא כתוב "לומר לבני ביתו"?

(6 נקודות)

ב. במהלך הדורות נשאלו הפוסקים מהו עונשו של בעל שמכה את אשתו.

כתבו עונש אחד שהציע אחד מן הפוסקים. (2 נקודות)

ג. על פי הרמב"ם, גם בזמן שהבעל והאישה מותרים זה לזה, יש מצבים שבהם אסור להם לקיים חיי אישות זה עם זה.

כתבו שני מצבים כאלה. (4 נקודות)

7. מצוות עונה

א. (1) מהי מצוות עונה, ועל מי היא מוטלת?

(2) מאיזה שלב בטהרת האישה בני הזוג מותרים בקרבה פיזית, ומתי הם נאסרים בקרבה זו?

(3) מהי החשיבות של מצוות עונה בנוגע לקשר שבין איש לאשתו?

(8 נקודות)

ב. הרב יוסף דב סולובייצ'יק כתב בנוגע לקיום חיי אישות בין איש לאישתו:

"רק בהלכה יש לפעולה זו יסוד מוצק בחיים הדתיים" ("ובקשתם משם", איש ההלכה, עמ' 209).

בהמשך דבריו כתב הרב יוסף דב סולובייצ'יק כמה הוכחות לדבריו אלה. כתבו שתיים מן ההוכחות. (4 נקודות)

8. טומאה וטהרה

א. (1) "אמר רבי לוי: בנוהג שבעולם, אדם נושא אישה... בא ליזקק לה, והיא אומרת לו: כשושנה אדומה ראיתי, ופורש ממנה מייד. מי גרם לו שלא יקרב לה? איזה כותל ברזל יש ביניהם, ואיזה עמוד ברזל ביניהם? איזה נחש נשך, איזה עקרב עקצו שלא יקרב לה?" (שיר השירים רבה, פרשה ז, ב).

על פי המשך המדרש, מה מונע מן האיש להתקרב לאשתו?

(2) "מה מכריח את הנער הצעיר לפרוש מכלתו, אליה הוא נמשך כל כך - כוח חיצוני, סכנה פיזית? לא..."

(הרב יוסף דב סולובייצ'יק, "אברהם העברי", חמש דרשות, עמ' 65)

על פי המשך דבריו של הרב יוסף דב סולובייצ'יק, הסבירו את תשובתו על שאלה זו.

(5 נקודות)

ב. (1) ציינו על פי הסדר את שלושת השלבים בתהליך היטהרות האישה מטומאת נידתה.

(2) הראי"ה קוק הסביר את החשיבות של תהליך ההיטהרות:

"טהרה כזאת שתישא עליה רק את תו ההיגיינה, לא תעצור כוח לפעול את הפעולה הנפשית הזאת שהיא

חותכת חיים רוחניים וקדושים לאומתנו" (הראי"ה קוק, פנקסי הראי"ה א).

I. איזו מטרה של תהליך ההיטהרות שולל הראי"ה קוק?

II. מהי המטרה של תהליך ההיטהרות לפי הראי"ה קוק?

(7 נקודות)

9. כיסוי ראש

א. "לדינא אף שמן הראוי שיחמירו הנשים לכסות כדסובר (=כמו שסובר) החתם סופר... אבל פשוט שאלו הרוצות

להקל... אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית ח"ו" (הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה).

כתבו מה פסק הרב משה פיינשטיין בנוגע לנשים "הרוצות להקל" באופן כיסוי הראש. בתשובתכם כתבו מהי "דת יהודית".

(4 נקודות)

ב. הטעם לחובת כיסוי הראש של אישה נשואה אינו כדי למנוע מן הגברים הרהורי עבירה. הוכיחו זאת על פי מה שלמדתם.

(3 נקודות)

ג. (1) הרב שלמה אבינר ציטט את הפסוק "הַנָּזֵף יָפָה עֵינָיו יוֹנִים מִבְּעַד לְצַמֵּתָהּ..." (שיר השירים ד', א') בהקשר של הטעם

לחובה של אישה נשואה לכסות את ראשה.

הסבירו את הטעם לחובה זו לפי הרב שלמה אבינר.

(2) בהמשך דבריו דן הרב שלמה אבינר בשאלה אם נכון לדרוש בטעמי המצוות.

לדעתכם, האם נכון לדרוש בטעמי המצוות? נמקו את תשובתכם.

(5 נקודות)

10. שאלות קצרות

ענו בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 6 נקודות).

א. (1) הסבירו מדוע הטרדות מיניות אסורות לחלוטין על פי ההלכה. בתשובתכם התייחסו הן לצד הנפגע הן לצד הפוגע.

(2) "כי חטא ניבול פה הוא שחוטא בדבר אשר הוא צורת האדם" (הרב יהודה ליווא, מהר"ל).

על פי המהר"ל, הסבירו את החומרה שבחטא ניבול הפה.

ב. יש שני סוגי נכסים שהאישה מביאה איתה בעת נישואיה: "נכסי צאן ברזל" ו"נכסי מלוג".

"נכסי צאן ברזל" הם נכסים שנרשמים בכתובה, ו"נכסי מלוג" הם נכסים שאינם נרשמים בכתובה.

הסבירו כיצד הבדל זה בא לידי ביטוי במקרה של גירושין או מיתת הבעל.

ג. "אמר רב: לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו..." (בבא מציעא נט, ע"א).

(1) הסבירו מהי "אונאת אשתו".

(2) על פי המשך דברי רב, מדוע אדם צריך להיזהר באונאת אשתו?

יש לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדתם.

פרק שלישי (36 נקודות)

אם למדתם **פרקים א'–ו', י'–י"ד מן החוברת**, ענו על שלוש מן השאלות 11–15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

11. בניית הבית

- א. "שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה..." (שבת, פרק ב', משנה ז').
- (1) על פי הגמרא, כתבו כיצד יש לומר דברים אלה, והסבירו את החשיבות של אמירת הדברים באופן זה.
- (2) מדוע כתוב במשנה "לומר בתוך ביתו" ולא כתוב "לומר לבני ביתו"? (6 נקודות)
- ב. במהלך הדורות נשאלו הפוסקים מהו עונשו של בעל שמכה את אשתו. כתבו עונש אחד שהציע אחד מן הפוסקים. (2 נקודות)
- ג. על פי הרמב"ם, גם בזמן שהבעל והאישה מותרים זה לזה, יש מצבים שבהם אסור להם לקיים חיי אישות זה עם זה. כתבו שני מצבים כאלה. (4 נקודות)

12. התנהלותה של משפחה

- א. "כל תורה שאין עימה מלאכה סופה בטלה וגוררת עוון" (אבות, פרק ב', משנה ב').
- (1) על פי משנה זו, כתבו בלשונכם מה הן שתי התוצאות השליליות של "תורה שאין עימה מלאכה".
- (2) על פי ה"שולחן ערוך", מהי הדרך הנכונה לשלב בין מלאכה ללימוד תורה? (7 נקודות)
- ב. בנוגע להצלחה כלכלית כתב רבנו ניסים (הר"ן):
- "ולפי זה יהיה אמת בצד מה, שיוכל העשיר לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (רבנו ניסים, דרשות הר"ן).
- (1) מדוע יש "אמת בצד מה" בטענת העשיר?
- (2) הסבירו את הנאמר בתורה בנוגע לטענת העשיר. (5 נקודות)

13. קרבה בין האיש לאישה

- א. (1) מהי מצוות עונה, ועל מי היא מוטלת?
- (2) מאיזה שלב בטהרת האישה בני הזוג מותרים בקרבה פיזית, ומתי הם נאסרים בקרבה זו?
- (3) מהי החשיבות של מצוות עונה בנוגע לקשר שבין איש לאשתו? (8 נקודות)
- ב. הרב יוסף דב סולובייצ'יק כתב בנוגע לקיום חיי אישות בין איש לאישתו:
- "רק בהלכה יש לפעולה זו יסוד מוצק בחיים הדתיים" ("ובקשתם משם", איש ההלכה, עמ' 209).
- בהמשך דבריו כתב הרב יוסף דב סולובייצ'יק כמה הוכחות לדבריו אלה. כתבו שתיים מן ההוכחות. (4 נקודות)

14. סוגה בשושנים – קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

א. (1) "אמר רבי לוי: בנוהג שבעולם, אדם נושא אישה... בא ליזקק לה, והיא אומרת לו: כשושנה אדומה ראיתי, ופורש ממנה מייד. מי גרם לו שלא יקרב לה? איזה כותל ברזל יש ביניהם, ואיזה עמוד ברזל ביניהם? איזה נחש נשכן, איזה עקרב עקצו שלא יקרב לה?...?" (שיר השירים רבה, פרשה ז, ב).

על פי המשך המדרש, מה מונע מן האיש להתקרב לאשתו?

(2) "מה מכריח את הנער הצעיר לפרוש מכלתו, אליה הוא נמשך כל כך - כוח חיצוני, סכנה פיזית? לא...".

(הרב יוסף דב סולובייצ'יק, "אברהם העברי", חמש דרשות, עמ' 65)

על פי המשך דבריו של הרב יוסף דב סולובייצ'יק, הסבירו את תשובתו על שאלה זו.

(5 נקודות)

ב. (1) ציינו על פי הסדר את שלושת השלבים בתהליך היטהרות האישה מטומאת נידתה.

(2) הראי"ה קוק הסביר את החשיבות של תהליך ההיטהרות:

"טהרה כזאת שתישא עליה רק את תו ההיגיינה, לא תעצור כוח לפעול את הפעולה הנפשית הזאת שהיא

חותכת חיים רוחניים וקדושים לאומתנו" (הראי"ה קוק, פנקסי הראי"ה א).

I. איזו מטרה של תהליך ההיטהרות שולל הראי"ה קוק?

II. מהי המטרה של תהליך ההיטהרות לפי הראי"ה קוק?

(7 נקודות)

15. שאלות קצרות

ענו בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף - 6 נקודות).

א. (1) הסבירו מדוע הטרדות מיניות אסורות לחלוטין על פי ההלכה. בתשובתכם התייחסו הן לצד הנפגע הן לצד הפוגע.

(2) "כי חטא ניבול פה הוא שחוטא בדבר אשר הוא צורת האדם" (הרב יהודה ליווא, מהר"ל).

על פי המהר"ל, הסבירו את החומרה שבחטא ניבול הפה.

ב. יש שני סוגי נכסים שהאישה מביאה איתה בעת נישואיה: "נכסי צאן ברזל" ו"נכסי מלוג".

"נכסי צאן ברזל" הם נכסים שנרשמים בכתובה, ו"נכסי מלוג" הם נכסים שאינם נרשמים בכתובה.

הסבירו כיצד הבדל זה בא לידי ביטוי במקרה של גירושין או מיתת הבעל.

ג. "אמר רב: לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו..." (בבא מציעא נט, ע"א).

(1) הסבירו מהי "אונאת אשתו".

(2) על פי המשך דברי רב, מדוע אדם צריך להיזהר באונאת אשתו?

בהצלחה!